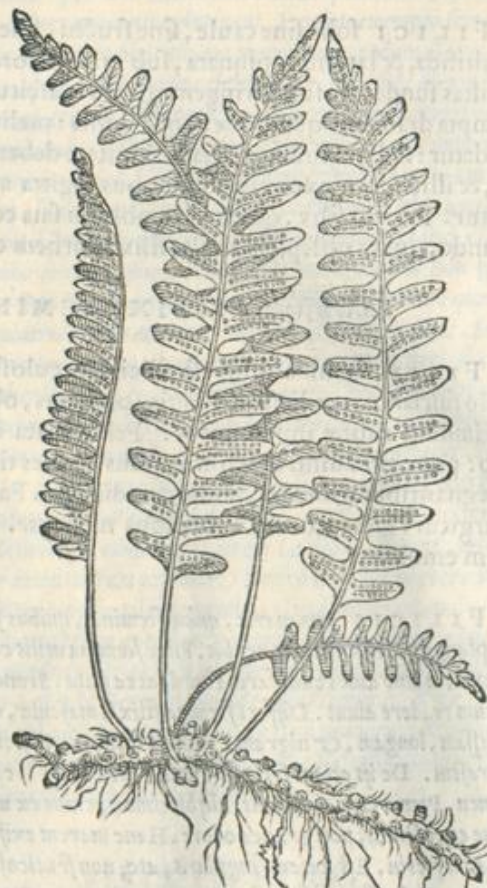

POLYPODIUM.

POLYPODIUM ALTERVM.

eorum frequens proueniat. Alterum uerò non nisi paucis cognitum esse reor, folio aspleni, sed longiore, uiridiorè, magisq; per ambitum laciniato: radice priori simili, graciliore tamen paulò. hoc plurimum nascitur in montium syluis. Nos copiosum uidimus, legimusq; quibusdam in montibus, per quos iter breue, ac compendiosum faciunt, qui Goritia Labacum contendunt. Prætulit Mesues filiculam, quæ in quercuum caudicibus gignitur, quòd ea, quæ solo, aut muscosis lapidibus innascitur, suo quodam exuberante, inconcoctoq; humore maxime uentriculo sit noxia, quòdq; ipsum flatibus repleat, ac etiam subuertat. Id quod postea in uniuersum de omni Filicula subiunxit, dicens. Polypodium inter ea recensetur medicamenta, quæ uel maxime corpora exiccant, & extenuant: subuersionem, & nauisam faciunt. In quo tamen Mesui refragatur doctissimus Manardus Ferrariensis, asserens, quòd polypodium, cum imbecilliter leuiterq; purget, corpora extenuare non possit: addens se certò scire, quòd idem per se exhibitum, nullam stomacho inferat iniuriam. Proinde Auerro in hoc magis ad stipulandum censet, quàm alteri: quandoquidem Auerroes author est, Polypodium tutum esse medicamentum, & epithymo præstantius. Polypodium (ut testatum reliquit Actuarius in libro de compositione medicamentorum) bilem, & præsertim atram, & pituitam extrahit. Dantur purgatae radicis seni scrupuli adfusa aqua mulsa. Mediocriter uerò aluum ciet, & citra molestiam, tum in gallinaceo iure, tum in cremore ptisanæ cocta radix. Polypodio facultatem duntaxat assignauit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ijs uerbis. Polypodium dulcem simul & austeram habet uincens qualitatem, ut facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen. hæc Galenus. Ex quibus sanè satis constare posse arbitror, Mesuem rectè dixisse, & in hoc immeritò à Manardo reprehensum fuisse. Nam quòd Polypodium abundè exiccet, Galenus testis est grauisissimus. Ex quo cur etiam efficaciter extenuare non possit (ut inquit Mesues) non equidem uideo. Quare potius adducor, ut in hoc opinio Manardi alioqui celeberris, mihi planè reprobanda uideatur. πολυπόδιον quod Græcis, Latinis similiter Polypodium & Filicula uocatur: Mauritanis, Bisberg, Aibeig, siue Bessagi: Italis, Polipodio: Germanis, Engelsuesz, Baumssar, & Dropffauerz: Hispanis, Filipodio, & Polipodio: Gallis, Polypode.

Polypodij uires ex Actuatio, & Gal.

Nomina.

Δρυopteris. DRYOPTERIS.

CAP. CLXXXI.

DRYOPTERIS nascitur in veterum quercuum musco, filici similis, multò minore foliorum incisura: radicibus inuicem implexis, hirsutis, gustu acerbis, in dulcedinem uergentibus. Psilothrum est cum radicibus trita: illinitur enim primùm usque dum sudorem euocet, mox sudor abluatur, & recens imponitur.

NON

DRYOPTERIS.

NON aliud Græcis significat Dryopteris, quam filix in quercubus nascens, quod filix hæc in annosis, muscosisq; (ut Dioscorides inquit) quercubus proueniat, folijs filicem ad unguem referentibus. Nascitur etiam humenti solo, & inter ucpres, circa quercuum caudices: eam siquidem ipse in Goritiensi agro pluribus in locis inueni extra quercuum caudices enatam, nullis repugnantibus notis. Dryopteris ijs, qui syluas ingentes frequentant, notissima est. Dryopteridis meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, eius facultates referens his uerbis. Dryopteris gustu mistam facultatem præfert, dulcem, acrem, amarum: in radice uerò item acerbam. Facultatem habet septicam, proinde etiam pilis glabram cutem efficit. *Quæ δρυωτέρις Græcè, Dryopteris item & Filix quercus Latine dicitur.*

Dryopteridis consideratio.

Dryopteridis facult. ex Gal.

Nomina.

Κνίκος. CNICVS. CAP. CLXXXII.

CNICVS folijs constat oblongis, per ambitum diuisis, asperis, spinosis: caule sesquipedali: capitulo magnitudine grandis oliuæ: flore croci: semine candido, alioqui rufo, longo, anguloso. Huius flore in obsonijs utuntur. Seminis tusi, & expressi succus, cum aqua mulsa, uel iure gallinacei, aluum purgat: sed stomacho aduersatur. Ex eo autem fiunt ossulæ, quas placentulas uocant, adiectis succo amygdalis, nitro, aniso, & melle decocto, quæ aluum emolliunt. Hæ in partes quatuor finduntur, quæ nucis iuglandis magnitudinè implent: è quibus ante cenam duas, uel tres sumpsisse satis est. Ratio tæperandi hæc est. Cnici candidi sextarius, amygdalarum tostarum & delibratarum cyathi tres, anisi sextarius unus, aphronitri drachma una, cum carnibus triginta caricarum. Seminis succus lac cogit, & magis ipsum resoluendæ alui facultate donat.

Cnici consideratio.

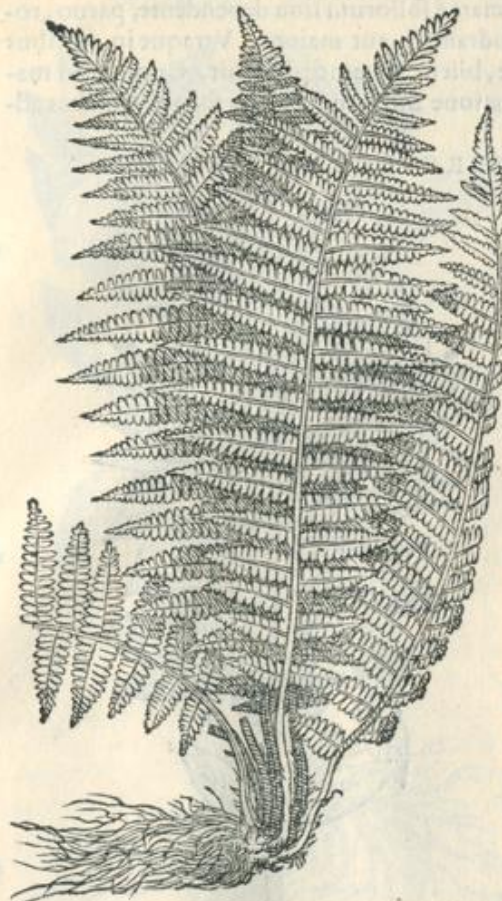
Cnici uires ex Galeno.

Nomina.

SUNT in Italia, qui Cnicum Crocum Saracenicum appellant, quod eius flore plerunq; croci loco rura utantur: tametsi officinæ Mauritanos secutæ Cartanum uocent. Cnicus (ut auctor est Theophrastus libro VI. cap. IIII. de plantarum historia) duorum est generum, satiuum unum, alterum syluestre, ut latius libro tertio in Atractylidis mentione retulimus. Porro in usum medicinæ semen tantum uenit. Quod (ut Mesues inquit) haustum superne, inferneq; purgat. Pituitam, & aquas extrahit: quo fit, ut coli dolore affectis, & aqua inter cutem laborantibus opem mirificè præstet, non modò haustum, sed & clysteribus infusum. Seminis medulla à putaminibus repurgata, & saccharo eclegmatis modo excepta, pectus, & pulmones abstergit, uocem clarificat, prolificumq; semen auget. Cnici uires paucis perstrinxit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cnici semine duntaxat ad purgationes utimur. Tertij est ordinis excalfacientium, si quis foris eo uti uolet. Eius planta κνίκος Græcis, Cnicus, & Cnecus Latinis appellatur: Mauritanis, Kartam, siue Charthom: Italis, Zaffarano Saracinesco: Germanis, Vuilder saffran: Hispanis, Alacor, & Semente de papagaios: Gallis, Saffran bastard, & Saffran sauuage.

Λινόζωσις. MERCVRIALIS. CAP. CLXXXIII.

LINOZOSTIS, aliqui parthenion, alij hermû botanion appellant, folijs constat ocimi, helxinæ cognatis,

CNICVS.

20

20

20

40

50

tis, sed minoribus: ramulis duplici geniculorum modo cinctis, alarum cauis multis. fructu foeminae, copioso, quandam racemorum speciem praebente: mari è foliorum sinu dependente, paruo, rotundo, ceu binis testiculis vnà cohærentibus: frutice dodrantali, aut maiore. Vtraque in oleribus manditur, ad aluum ciendam. cocta in aqua, epoto iure, bilem aquamq; detrahit. Constat, vt mares gignantur, hunc facere: vt foeminae, illam, si à purgatione bibantur, & trita folia genitalibus admoveantur.

MERCVRIALIS MAS.

MERCVRIALIS FOEMINA.

Mercurialis
confid. & hi-
storia ex Pl.

MERCVRIALEM, quæ Græcis Linozostis appellatur, duorum generum esse constat: unum mas, alterum foemina. Vtraq; non modò medicis, ac seplastiarijs vulgaris admodum est notitiæ; sed etiam mulierculis, & serè omnibus, quòd in clysteribus plerunq; imponatur. Quare non est, cur de Mercuriali hic pluribus differamus. Subijciam tamen quæ de ea memorie prodidit Plinius lib. xxv. cap. v. ijs uerbis. Linozostis, inquit, siue paribænon, à Mercurio inuenta est, ideo apud Græcos hermū poan multi uocant eam, apud nos omnes mercurialem. Duo eius genera, masculus, & foemina, quæ efficacior: caule cubitali interdum, ramofo in cacumine, ocimo angustioribus folijs, geniculis densis, alarum cauis multis: semine in geniculis dependente, foeminae copioso, mari iuxta genicula stante, rariore, ac breui, contortoq; foeminae soluto, & candido: folia maribus nigriora, foeminae candidiora: radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est, quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut foeminae illam. Hoc contingere, si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturue folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili, cū heliotropio, & duabus, aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent, & herbam ipsam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas: eas ad hunc modū adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas uulue cū melle, uel rosaceo, uel irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq;. Hoc idè præstare potu, sicutq; dixit. Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere. Aluo folia imposuit, epiphoris, strangurie, & uesticæ. Decoctum eius dedit cum myrrha, & thure. Aluo quidem soluendæ, uel in febrî, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale, & melle admisto, necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranque dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum ledunt. Hastenus de mercuriali Plinius. Eius quoque uires descripsit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Mercuriali utuntur omnes ad ue ntris purgationes duntaxat. Verùm enimero si quis eius facere periculum uolet in cataplasmate, sanè eam digerentis admodum facultatis esse experietur. Λινόζωσις sic Græcè, Latine uerò Linozostis & Mercurialis uocatur: Italicè, Mercorella: Germanicè, Bingle kraut: Hispanicè, Mercuriale, & Vruguæ muerta: Gallicè, Mercuriale.

Mercurialis
uires ex Gal.
Nomina.

Κυοιμράμβη

Κυνοκράμβη. CYNOCRAMBE.

CAP. CLXXXIII.

CYNIA, aut cynocrambe, cauliculum binum do-
drantum altitudine emittit, mollem, subalbidum: fo-
lia mercuriali, aut hederæ similia, certis interstitijs fu-
balbida. Semen folijs adhæret, paruum, rotundum. Fo-
lia cum caulibus pota, aluum cient, oleribus commen-
dantur. Ius decocti & pituitam, & bilem, aquamque
detrahit.

VIDETVR Ruellius existimasse Cynocrambē eandem
herbam esse cum Atriplice sylvestri. Qua in re (si ita esse credi-
dit) aperte errasse deprehenditur, quod præter sylvestrem atri-
plicem, etiam comperta sit legitima Brassica canina, quodq; de
sylvestri atriplice simul cum sativa scripserit Dioscorides libro
secundo. Cynocrambe, quem nos Mercurialem spuriam appel-
lamus, in Italia omnibus ferè locis prouenit, in campis, in uijs,
& in uineis, nulla prorsus descriptioni reclamante nota. Differt
hæc ab agresti atriplice non modò folijs, & facie: sed etiam
caulis proceritate. Siquidem atriplex sylvestris quandoque ad
duum cubitorum altitudinem assurgit. Cynocrambe uerò binum
palmorum longitudine contenta est. Huius nusquam, quod in-
uenerim, meminit Galenus in libris simplicium medicamentorū.
nam ea Cynocrambe, cuius ipse Galenus, & alij rei herbariæ
scriptores mentionem faciunt sub nomine Apocyni, alia est ab
hac, de qua hic agitur. Quæ planta Græcis κυνοκράμβη,
Latinis Cynocrambe, & Brassica canina appellatur: Italis,
Mercorella bastarda: Germanis, Vuid bingel kraut.

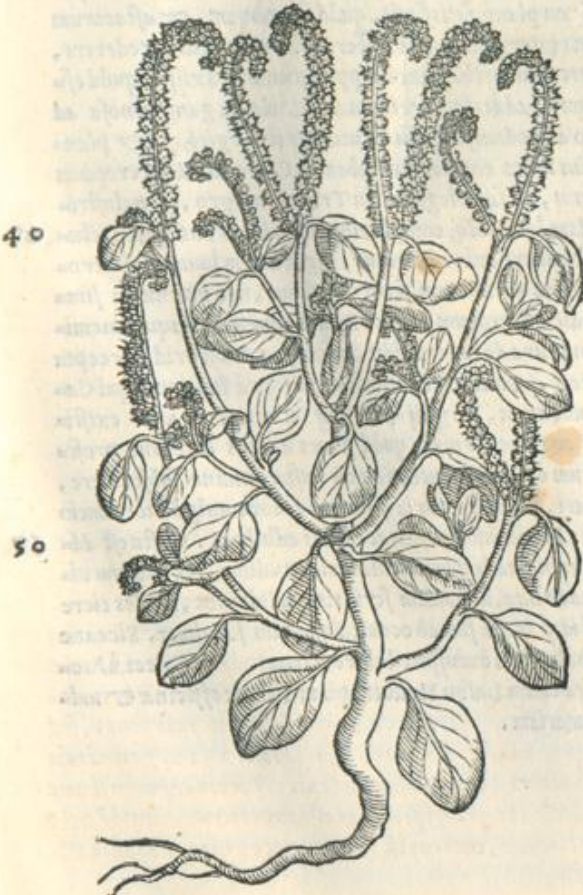
Cynocrābes
consideratio.
Ruellij error.

Nomina.

HELIOTROPIVM MAIVS.

HELIOTROPIVM MINVS.

Gg 2 Ηλιοτρόπιον

Ἡλιοτρόπιον μέγα. HELIOTROPIVM MAIVS. CAP. CLXXXV.

HELIOTROPIO magno flos est effigie scorpionis caudæ, vnde scoriuro ei nomen: & quoniam folia cum sole circumagat, heliotropion dicitur. Folia ocimi habet, hirsutiora, candidiora, & maiora: ramuli à radice terni, quaterni, aut sæpe quini exiliunt, multis alis concaui: flos in cacumine candidus, aut subfuluus, incuruatur ut scorpionis cauda: radix tenuis est, & inutilis. nascitur in asperis. Decoctum herbæ ex aqua, fasciculo manus plenæ, potu pituitam, bilemque per aluum extrahit: contra scorpionum ictus in vino potum, & illitum prodest. adalligatur ad conceptus arcendos. Aiüt per horam vnam ante accessiones, seminis grana quatuor cum vino quartanas finire, tria verò tertianas. Illitum semen formicantes verrucas, pensilesque, & thymos, & epinyctidas exiccat. Folia infantium destillationibus, quas syriais uocant, podagricis, luxatisque utilissimè illinuntur. mensescient: partus trita, & imposita pellunt.

Ἡλιοτρόπιον μικρόν. HELIOTROPIVM MINVS. CAP. CLXXXVI.

HELIOTROPIVM paruum nascitur in palustribus, iuxta lacus, folijs antedicto proximis, rotundioribus: semine acrochordonum verrucarum modo, pensili, rotundo. Herba cum suo semine pota, adiecto nitro, hyssopo, nasturtio, & aqua, latas tineas, teretesque excutit. Pensiles verrucas, quæ acrochordones uocantur, cum sale illita tollit.

Heliotropij
utriusque con-
sideratio.

HELIOTROPION maius, licet in asperis nasci Dioscorides tantum prodiderit; tamen in Hetruria, & in comitatu Goritiensi, ubi frequentissimum uisitur, passim ferè prouenit, in campis, secus uias, in oppidorum plateis, et circa edificiorum areas, aridis item, & sabulosis locis. Herba hæc apud Hetruscos officinis Verrucaria appellatur, quòd uerrucas, myrmecias, & thymos affricata ualenter adimat. Quare mihi, ut Ruellio quoque doctissimo, plurimum errare uidentur, qui censent Calendulam officinis dictam, quæ & neotericis Caltha existimatur, esse Heliotropium maius. nam, omnes prorsus illius notæ huic reclamare deprehenduntur. Neque eorum opinioni illud quicquam addit, quòd huius Calthæ semen quadantenus scorpionum caudiculas referat, quoniam Dioscoridi Heliotropij flos, non semen scorpionis caudæ effigiem representat. Porro Ruellius heliotropium hoc uocari ait herbam cancri, quòd eius flores in caudæ cancri (quæ nobis astacos esse putatur) similitudinem inflectatur. Verùm hæc nominis ratio à Ruellio assignata mihi non planè satisfacit, quòd scorpionum, & astacorum caudæ forma inter se maximè differant. Vnde potius crederem, hoc Heliotropium herbæ cancri appellationem traxisse, quòd efficacissimum sit aduersus carcinomata, & ulcera gangrenosa ad quæ magno admodum successu eo utuntur chirurgici, qui & plantam, & eius uires compertas habent. Cæterum Heliotropium minus uidimus, ac sæpe legimus in Tridentino agro, in palustribus quibusdam locis, idque compluribus ostendimus, ut quod picture satis respondere mihi uideretur. Quòd autem huius Heliotropij, aut alterius mentionem fecerit Galenus, non inuenio in simplicium medicamentorum censu. Paulus tamen utriusque meminit, sed non plura de his tradidit, quàm quæ Dioscoridi accepta referre potest. Sunt è recentioribus (ut supr. diximus) qui Calendulam uocatam, Virgilij & Plinij CALTHAM existiment, hoc argumento nixi, quòd flores aureos luteosue profert. Quorum equidem sententiæ non ausim omnino subscribere, aut refragari. Ea in Hetruria à florum colore uulgo Fior rancio nominatur. Hanc inibi passim acetarijs adbibent. Gustu est adstringenti, cum quadam leuisscula amaritudine. Ex quo non uideo, quomodo hæc, ut quidam scriptis tradiderunt, menses ciere possit. nisi id fortasse fiat ab occulta quadam facultate. Siccate puluis cauis dentium immisus, dolorem leuat. Vt Græci Ἡλιοτρόπιον, ita etiam Latini Heliotropium dicunt: officinæ & uulgus, Verrucariam.

CALTHA.

Calthæ con-
sideratio, & vi-
res.

Nomina.

Σκορπιουαδής.

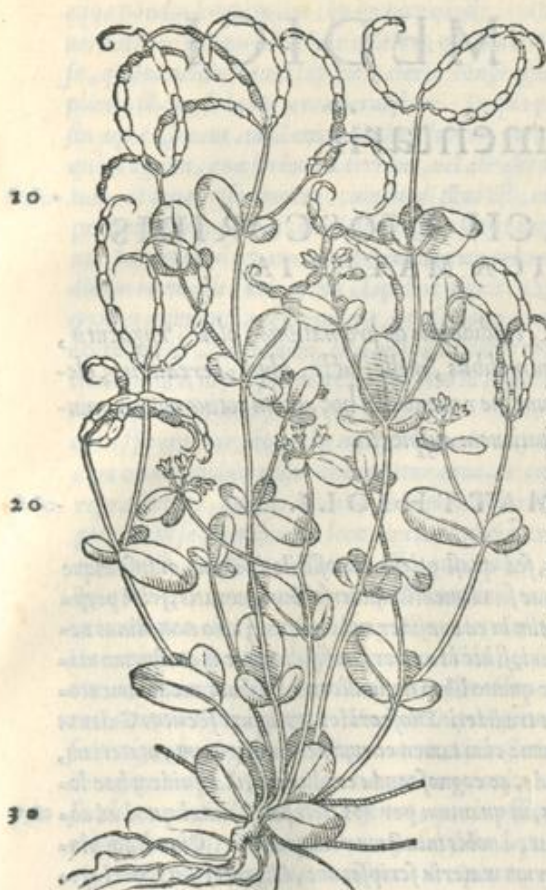
SCORPIOIDES herbula est, folijs paucis: semine caudæ scorpionis effigie. Illita scorpionum ictibus præsentaneo est auxilio.

SCORPIOIDIS speciem Calendulam nominatam haud dubie esse censerem, si folia, sicuti semen, Scorpioidi responderent. Verim, cum hæc folijs paucis; illa uerò multis, longisq; profiliat, ij aperte falli deprehenduntur, qui in hæc opinione uersantur. Equidem ueram, ut arbitror, Scorpioidem uidi primum superioribus annis in Forouliensi agro in Ciuitate Austriæ quodam in hortulo clarissimi medici Iuliani à Marostica Teruistensis. Hanc eandem, cuius hic effigiem pictam damus, dum hoc tempore diligenter curarem, ut singulis plantarum descriptionibus, quarum cognitionem habemus, pictura accederet, ad me misit quidam ex ijs, qui rei herbarie dant operam. Quam sanè suis notis ueram Scorpioidem referre putamus: etsi non desunt uiri doctissimi, qui aliter sentiunt. Scorpioidem breuissimè perstrinxit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Scorpioides excoalfacit quidem ordine tertio, desiccatur uerò secundo. Ea non secus Latinis Scorpioides, ac Græcis σκορπιοειδής appellatur.

Scorpioidis consider.

Scorpioidis facul. ex Gal.

Nomina.

LIBRI QVARTI FINIS.